

EN LÖGNMÖRDARES BEKÄNNELSER

Notiser om *Sture B:s* uppväxt, kriminella förflutna, plötsliga seriemedgivanden – och en inte helt ointressant brödrabiografi

av

Mats Parner

EN LÖGNMÖRDARES BEKÄNNELSER

”Thomas Quick har erkänt över trettio mord. Det finns ingen teknisk bevisning i något enda av fallen. Samtliga morderkännanden bygger på s k bortträngda minnen, vilka återkallats genom psykoterapeutisk behandling – och under hela utredningstiden var Quick beroende av tabletter klassade som narkotika i höga doser.”

(Hannes Råstam i Aftonbladet den 10 juni 2009)

☞☞☞ Det faktiska och oomtvistliga i detta ärende kan vara en början så god som någon. Ett antal basfakta av det mer triviala slaget är väl kända sedan urminnes tider, och jag återger dem utan reservationer. Ty först och främst behöver vi en stabil grund att stå på:

Sture Bergwall kom till världen i Falun, växte upp i bruksorten Korsnäs och torde ha rätt goda möjligheter att få celebrera sitt livs 60:e födelsedag (den 26 april nästa år) under gynnsammare betingelser än vanligt. Det fanns hela sju barn i familjen, och mestadels hade man det knapert. Fadern var fabriksarbetare och modern hemmafru. Bägge tillhörde pingstkyrkan med den förre som tidvis fanatisk pådrivare och den kvinnliga parten som troende blott till husbehov. Oaktat detta framstår Stures mor på några decenniers avstånd som den starkare av föräldrarna.

Sammanfattningsvis handlade det om ett tämligen ordinärt arbetarhem på gott och ont i mitten av förra seklet – rätt mycket gott och en hel del ont.

Den tio år äldre brodern Sten Ove hamnade med ålderns rätt på läroverk och fick studera, men till den minst lika begåvade junior räckte varken familjeekonomi eller föräldraengagemanget. I övre tonårsåldern började Sture därför jobba på lasarettet i Falun, t v i avvaktan på något mer lukrativt och inbringande.

Den spirande yrkeskarriären hejdades emellertid av kriminella aktiviteter:

Redan 1970 dömdes Sture B, då 20-årig, till psykiatrisk vård för att ha antastat tre unga pojkar på sin arbetsplats och för att ha sökt strypa en fjärde. Han diagnosticerades i den vändan, med tidstypiskt ordsvall, som ett offer för en ”höggradig sexuell perversion av typen *‘pedofilia cum sadismus’*”. (Dagens medicinska expertis skulle nog inte uttala sig lika kategoriskt.) Efter fyra år bakom lykta dörrar blev SB försöksutskriften. På fri fot igen knivskar han en ca fem år äldre man i Uppsala och blev ånyo inlåst, den här gången till –77.

Med grov stöld, rån och grovt rån utvidgade han sedan, 40 år gammal, sin redan digra meritförteckning och kompletterade listan med försäkringsbedrägerier.

Han inhystes nu på Skönviks psykiatriska klinik i Säter. Några år senare blev Sture B känd för den (löpsedels)läsande allmänheten som den motbjudande *Sätermannen* och i nästa skede som Thomas Quick, norra Europas genom tiderna farligaste massmördare.

Quick hette modern som ogift, och en viss *Thomas* med efternamnet Blomgren var, enligt TQ, hans första mordoffer (f ö redan 1964). Dessa båda tillhandahöll Quick-vattnet och dopfunten.

Som 90-talsintern på Säter erkände sig Bergwall/Quick i tät följd skyldig till inte mindre än 33 mord, alla begångna i Sverige, Norge, Danmark och Finland under loppet av tre årtionden. För åtta av morden blev han sedermera dömd av fem tingsrätter (i resp Gällivare, Piteå, Sundsvall, Falun och Hedemora) och förklarades skyldig ”bortom allt rimligt tvivel”. De fem processerna var i stora stycken kopior av varandra med Christer van der Kwast i stjärnrollen som åklagare. TQ dömdes hela tiden uteslutande på grundval av sina erkännanden och, som det hette, genom ”sin exklusiva kunskap om förhållanden som bara gärningsmannen och polisen” kunnat känna till. Någon teknisk bevisning presenterades aldrig.

I december 2008 kom så Hannes Råstams laddade TV-dokumentär i två olika avsnitt om gåtan Thomas Q. Där tog seriemördaren, effektfullt och entydigt, tillbaka precis allt vad han tidigare medgivit under 90-talsåren på Säter. Den nya versionen löd i klartext på detta sätt:

”Jag har aldrig begått något av de åtta mord jag har dömts för, och jag är heller inte skyldig till något av de övriga morden jag erkänt.”

~~☺☺☺~~ Till bilden hör att Sture B under sina sju-åtta Quick-år anklagade sina föräldrar för en lång rad systematiska övergrepp. I boken **Kvarblivelse** (1998) berättade han om de upprepade förödmjukelser och kränkningar han utsattes för i unga år: fadern skall ha våldtagit honom och modern sökt beröva honom livet vid åtminstone två tillfällen. En nyfödd bror, ”Simon”, påstås t o m ha dödats av föräldrarna omedelbart efter födseln i Stures åsyn.

För några av de tongivande psykologerna och minnesexperterna i TQ:s närhet – i all synnerhet för Birgitta Ståhle och S-Å Christianson – betydde dessa ”avslöjanden” allt. De föreställde sig nämligen att Quicks imponerande karriär inom mordsvängen var det logiska uttrycket för hans skräckfyllda barndomsupplevelser. Genom att med jämna mellanrum ta livet av folk ville han, om än omedvetet, *gestalta* och *demonstrera* det övervåld han själv tvingats utstå som pojke.

Ja, ”den som ‘mördats’ i unga år blir själv en mördare” löd den paroll som olika TQ-ideologer förde till togs.

Denna tillrättalagda och oreflekterade kausalitet är ett centralt inslag i Quick-härvan. Betydligt fler än teamet Ståhle & Christianson gav sig på nåd och onåd och blev övertygade om att TQ:s serieskuld var höjd över all diskussion.

Thomas Quick är död (Blue Publishing, maj/juni 2009) är den säljande titeln på en 250-sidig volym som bröderna Sten Ove och Sture Bergwall nu sänt ut i de råstamska TV-programmens kölvatten. Det handlar närmast om en brevtgåva, där författarna växelvis drar sina behändiga små strån till bokstacken och bidrar med lika stora textmassor var. Innehållet tangerar det rent privata, och den äldre broderns konvulsiviska djupsinne blir till sist rätt påfrestande. Men som läsare gör man ändå viktiga lärospån; t ex förvissas man om att de ’systematiska övergreppen’ från moderns och faderns sida lyste med sin totala frånvaro hos

Bergwallarna. Dementierna på den punkten är eftertryckliga från båda författarna (och helt i linje med tidigare dementier från andra i syskonkretsen).

Det är främst uppväxt- och ungdomsåren och de två skriftställarnas relationer till varandra och till den övriga familjen som nagelfars i dessa brödraepistlar. Interiörer från mordrättegångarna letar man dock förgäves efter. I gengäld får man veta desto mera om de ymnigt förekommande terapiseanserna vid kliniken i Säter.

Man frågar sig onekligen varför TQ så lättvindigt tog på sig drygt trettio mord, där lejonparten till råga på allt hade en mängd brutala och bestialiska inslag, och varför han var på god väg att bekänna ännu fler. (T ex sägs Helén Nilsson från Hörby ha stått på tur.) Just i terapisisituationen ligger en väsentlig del av svaret. Från och med april 1994 stod Quick i nära nog daglig kontakt med terapeuten Birgitta Ståhle (se ovan), och därmed föll strålkastarljuset automatiskt på TQ:s (föregivet) *bortträngda minnen*.

”Vedervärdiga handlingar i mitt förflutna är ännu dolda”, medgav Quick. ”Kanske har jag rent av dödat.” Med detta *‘kanske’* öppnades dammluckorna. Fortsättningsvis gjorde Birgitta S och Thomas Q bruk av alla sina mentala resurser för att avtäcka, blottlägga och rycka dödsmasken av just detta förträngda stoff. Man kan lugnt påstå att deras framgång var remarkabel. Troligen ville Quick framstå som extra intressant, spännande, engagerad, kunnig och/eller intellektuellt välutrustad (etc, etc) i sin terapeuts ögon – varav de återkommande bekännelserna. En mer än lovligt generös tilldelning av lugnande blev sedan patientens rent materiella belöning.

Åtskilligt talar för att TQ och BS länge och väl marscherade i en och samma riktning. Men om detta kan jag ingenting veta med hundra procentig säkerhet.

Emellertid var det inte bara Ståhle och Quick som hade blickarna vända åt samma håll. ”Alla” hade det i månader och år. Rekonstruktioner och polisförhör ombesörjdes så gott som alltid av hr Penttinen med förnamnet Seppo, en aktör som hela tiden ansåg sig vara en massmördare på spåren. Märkligt nog fanns inga vattentäta skott mellan hans revir och Ståhles; polisförhör och psykiatriska sessioner med Quick tycks helt enkelt ha varit grenar på samma träd. Ifall detta är riktigt, så är det självfallet alarmerande.

Förhårdade gärningsmän brukar ju av hävd förneka det som läggs dem till last, men TQ gjorde tvärtom: han ville oavlatligt ha än fler mordoffer på sitt rymliga samvete. Hans advokat, Claes Borgström i merparten av fallen, anade varken gravade hundar eller mossugglor och fick på så sätt en ovanligt enkel uppgift. ”Han kammade hem fyra miljoner plus moms utan att göra stort mer än att stoppa pipan”, framhöll Leif G W med sedvanlig rättframhet vid något tillfälle.

Han och Borgström var tidigare nära vänner.

Ett väl sammansvetsat gäng utkristalliserades efterhand med Thomas Q i centrum. Försvarare, åklagare, kriminalpolis, minnesexperter och psykologer verkade i samma anda. De tonar i en rad avseenden fram som 90-talsbarn av sin tid. Ja, osökt påminner hela den här ensemblen om en religiös eller politisk Knutby-sekt.

☐☐☐ I april 2001 bröts plötsligt de invanda rutinerna. En viss Göran Källberg hade nyligen återkommit som chefsöverläkare vid kliniken i Säter – och som en av sina första åtgärder satte nu Källberg punkt för Sture B:s tidigare så frikostiga intag av *bensodiazepiner* (valium, sobril, rohypnol, librium, xanor, stesolid o s v i oändlighet). ‘Punkt’ är visserligen en

lättare överdrift i sammanhanget; det handlade mer om semikolon, dvs om en successiv avvänjning under hela tio månader. Efter den periodens slut (våren 2002) upphörde också allt samarbete mellan duon Thomas Q och Birgitta S. Den terapeutiska behandlingen hade nått vägs ände.

Som avgiftad och Ståhle-förlöst gick nu Bergwall in i en sjuårig tystnad, bokstavligen kemiskt fri från ytterligare morderkännanden. Först med Hannes Råstam hamnade Quick/Bergwall åter i rampljuset och på löpsedlarna.

Det finns en rad debattörer/aktörer, som i årtal har förkunnat att TQ-härvan är en rättsskandal utan motsvarighet i svensk nutidshistoria: Leif G W, Jan Guillou, Pelle Svensson, journalisten Dan Larsson – uppmärksammas för sin bok **Mytomanen Thomas Quick** redan 1999 – vidare psykiatern Ulf Åsgård och dennes kollega Sten Levander, f d (riks)kriminalchefen Jan Olsson, vittnespsykologen Astrid Holgersson m fl, m fl. Påfallande är att alla dessa tvivlade på Quicks beaktelsenit långt före Hannes R:s TV-dokumentär. Nej, ingen av de nämnda åtta har behövt ändra många kommatecken i sina gamla texter.

Guillous TQ-kapitel, s. 328-336, i **Häxornas försvarare** (Piratförlaget 2002) är en illustration till det nyss sagda. I denna sin häx-bok skriver Jan G precis detsamma som han skrivit tidigare i år om Thomas Q, och han gör det med samma frejdiga och lätt raljanta touche som alltid. Att Guillou personifierar tvärsäkerheten är ingen överdrift.

Själv tror jag definitivt att både JG, Leif G W och alla de övriga tvivlarna har rätt, men jag har inte deras förstahandskunskap. Därför är jag inte fullt lika klippfast i min övertygelse. Beaktar man Quicks brottsliga förflutna, så kan man inte utesluta att åtminstone *någon* av tingsrätterna råkat pricka rätt ... men knappast mer än en av dem.

Sture Bergwalls nye advokat, Thomas Olsson, begärde i våras resning i Yenon Levi-fallet. Om denna begäran mot förmodan skulle avslås, så kommer den allmänna tilltron till våra juridiska instanser att närma sig absoluta nollpunkten i rekordfart ... sanna mina ord.

Mats Parner